

Katarzyna Pająk

Instytut Pedagogiki Specjalnej
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

ORCID: 0000-0002-6829-4805

DOI 10.24917/9788380847033.6

Plany życiowe a wartości preferowane przez niepełnosprawnych intelektualnie wychowanków zakładów poprawczych

Plany życiowe i wartości – analiza terminologiczna

Wokół pojęcia „plany życiowe” – jak słusznie zauważa Łucja Łukaszewicz (1973) – brak jest jasności i precyzji. Istnieje wiele terminów pokrewnych, takich jak na przykład: marzenia, perspektywy życiowe, aspiracje. Potwierdzają to również inni badacze. Małgorzata Wolska-Długosz (2012) analizuje następujące pojęcia bliskie aspiracjom: życzenia, dążenia, wartości, orientacje, plany życiowe, perspektywy, oczekiwania. Ryszard Borowicz (1980) wskazuje na niejednoznaczność pojęcia „plany życiowe” i wymienia pojęcia pokrewne, takie jak: perspektywy życiowe, marzenia, aspiracje. Z kolei Bożena Pactwa (2011) zauważa, że do terminu „plany życiowe” zbliżone jest pojęcie „zamierzeń”.

M. Wolska-Długosz (2012) wymienia szereg czynników, które mają wpływ na decyzje związane z przyszłością – są to czynniki wewnętrzne (odnoszące się do osoby) i zewnętrzne (powiązane ze środowiskiem zewnętrznym). Czynniki wewnętrzne odnoszą się do poziomu rozwoju ogólnego (poznawczego, społecznego, osobowości, samowiedzy, wiedzy o świecie) oraz cech indywidualnych (inteligencji, zdolności specjalnych,

zainteresowań, cech osobowości, stanu zdrowia). Z kolei czynniki zewnętrzne dzielą się na czynniki środowiskowe (sytuacja społeczna, rodzinna, szkolna) i sytuacyjne (oddziaływania wychowawcze w domu, w szkole i innych instytucjach oraz oddziaływania w grupie rówieśniczej).

Analizując drugi z kluczowych w tym opracowaniu terminów, należy stwierdzić, że pojęcie wartości możemy odnosić do takich dziedzin nauki, jak: filozofia, teologia, psychologia, socjologia czy też prawo. Wartości nieodłącznie wiążą się z tym, co cenne dla danego człowieka, stąd też termin ten ma związek z celami, do których dąży człowiek. Wartości odnoszą się także do tych wszystkich spraw, które stanowią sens dla danej jednostki (Jarmoch, 2010). Urszula Tyluś (2010) wskazuje także na to, że wobec wartości człowiek wyraża szacunek, a wyrazem preferowanych wartości są zachowania i przekonania. Wartości oraz normy społeczne charakteryzują się podobnymi właściwościami. Są uwarunkowane kulturowo i opierają się na pewnych standardach (Kozłowski, 2016). Na system wartości mają wpływ czynniki takie, jak: praca, pozycja zawodowa, pełniona rola, a także wpływy grupowe (Perchla-Włosik, 2012). Podstawowym nośnikiem wartości jest rodzina. To właśnie w rodzinie odbywa się przekaz i wymiana wartości. Pod wpływem wartości przekazywanych w rodzinie kształtuje się osobowość dziecka (Jarmoch, 2010).

Odnosząc się do tematyki przestępczości, napotkamy termin „wartości negatywne”. Jest on pozornie niespójny, jednak jak wskazuje Ernest Magda (2007, s. 25) znaczenia nabiera tutaj motywacja jako *kluczowy wymiar różnicujący poszczególne wartości*. Jak zauważa autor, u recydywistów dominuje hedonistyczny system wartości, który ukierunkowuje postępowanie jednostki na wszystko to, co związane jest z doznawaniem przyjemności. Na hedonizmie oparte są także plany życiowe recydywistów. W związku z tym pomoc postpenitencjarna powinna być kontynuacją procesu resocjalizacji, który ma nakierować jednostkę na przebudowanie jej systemu wartości. Stąd też nie jest wystarczająca jedynie pomoc materialna dla osoby opuszczającej placówkę izolacyjną.

Metodologiczne podstawy badań własnych

Celem podjętych badań było zdobycie informacji na temat związku między planami życiowymi a preferowanymi przez wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych wartościami.

Postawiony problem badawczy przybrał postać następującego pytania: *Jaki jest związek pomiędzy preferowanymi przez wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych wartościami a ich planami życiowymi?* Do tego problemu badawczego została sformułowana następująca hipoteza badawcza: *Im bardziej wychowanek zakładu poprawczego resocjalizacyjno-rewalidacyjnego preferuje wartości związane z pracą zawodową, edukacją, założeniem rodziny, tym jego plany życiowe w tych obszarach są bardziej skonkretyzowane i ukierunkowane na realizację tych wartości.*

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Z kolei do analizy statystycznej wykorzystano test chi kwadrat. Technikami badawczymi zastosowanymi w badaniach były: wywiad oraz ankieta.

Wykorzystanym narzędziem badawczym był *Test Wyboru Wartości Moralnych* opracowany przez Czesława Matuszewicza (w modyfikacji Andrzeja Giryńskiego, 1996). Składa się on z opisu 20 stylów życia. Są nimi kolejno: styl wygodnictwa, społecznika, konsumpcyjny, władczy, autorytetu moralnego, twórczo-perfekcjonistyczny, hedonistyczny, patriotyczny, ciułająco-mieszczanski, obserwatora, cyganeryjny, eschatologiczny, cwaniaka życiowego, człowieka czynu, domatora, mizantropa, życia dla miłości, oportunisty, profesjonalisty, cyniczno-sceptyczny. Każdy z powyższych stylów odnosi się do następujących wartości: wartość wygody życia, wartość społecznej aktywności, wartość konsumpcji, wartość władzy, wartość autorytetu moralnego, wartość hedonizmu, wartość twórczego działania, wartość patriotyzmu, wartość oszczędności, wartość biernej obserwacji, wartości estetyczne, wartość eschatologiczna, wartość cwaniactwa, wartość czynu, wartość życia rodzinnego, wartość mizantropii, wartość miłości, wartość oportunisty, wartość sukcesu w pracy, wartość cynizmu. Wychowankowie mieli za zadanie zapoznać się z każdym stylem życia, a następnie odnieść się do niego poprzez wybór jednego z trzech możliwych stwierdzeń: podoba mi się; jest mi obojętny; nie podoba mi się. Badany, wybierając określony styl życia, wybiera jednocześnie preferowane wartości społeczno-moralne (Giryński, 1996).

Do badania planów życiowych skorzystano z kwestionariusza wywiadu na temat planów życiowych młodzieży autorstwa Beaty Górnickiej (2004) – zmodyfikowanego do potrzeb badań. W oryginale narzędzie składa się z 50 pytań mających charakter otwarty, półotwarty bądź zamknięty. Autorka ujęła wszystkie pytania w 5 podgrup tematycznych:

- ◆ zamierzenia i plany edukacyjno-zawodowe;
- ◆ cele i dążenia materialno-bytowe;
- ◆ plany osobiste i rodzinne;
- ◆ plany dotyczące czasu wolnego;
- ◆ wpływ innych osób na plany i zamierzenia życiowe.

W badaniach wzięło udział 38 wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych, które zlokalizowane są w Tarnowie (województwo małopolskie), Witkowie (województwo wielkopolskie) i Sadowicach (województwo dolnośląskie). Są to jedyne w Polsce zakłady poprawcze, w których przebywają nieletnie osoby z niepełnosprawnością intelektualną, które popełniły czyn karalny. Tak więc badaniem objęto całą populację osób, które spełniają dwa kryteria: niepełnosprawność intelektualna oraz pobyt w zakładzie poprawczym typu resocjalizacyjno-rewalidacyjnego. W badanej grupie 34 wychowanków posiadało niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, natomiast 4 – niepełnosprawność intelektualną w stopniu umiarkowanym. Przedział wiekowy badanych chłopców mieścił się w granicach od 15 do 20 lat. Jeśli chodzi o środowisko rodzinne, to ponad 68% respondentów wychowywało się w rodzinie rozbitej, ponad 23% – w rodzinie półsierocej, natomiast pozostali chłopcy (blisko 8%) – w rodzinie sierocej. Żaden z badanych chłopców nie pochodził z rodziny pełnej.

Preferowane przez badanych wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych wartości – prezentacja wyników badań własnych

Badani chłopcy w różny sposób komentowali poszczególne stwierdzenia. Jeden z nich, odnosząc się do pierwszego ze stylów życia („wygodnictwo”), powiedział, że *lepiej mówić o tym, co się czuje, bo wtedy można zrozumieć* (DS). W opisie wspomnianego stylu życia pojawiło się bowiem stwierdzenie związane z tym, że osoba go preferująca nie dzieli się swoimi przeżyciami

z innymi ludźmi. Inny z wychowanków, odnosząc się do konsumpcyjnego stylu życia i chęci posiadania dużej ilości pieniędzy, powiedział, że *jak ktoś chce mieć więcej pieniędzy, to niech idzie do roboty* (HS). Ponadto dodał, że nie podoba mu się styl twórczo-perfekcjonistyczny, ponieważ malowanie, rzeźbienie i pisanie wierszy jest za trudne. Ten sam wychowanek powiedział, że jeśli ktoś lubi chodzić na zabawy, gdzie podawany jest alkohol (w odniesieniu do stylu hedonistycznego), to *potem są bójki* (HS).

Ponizej przedstawiono dane dotyczące stosunku badanych chłopców do poszczególnych stylów/wartości życia. Każda z wartości przedstawiona była przy pomocy krótkiego opisu fikcyjnej osoby (płci męskiej lub żeńskiej) preferującej określony styl życia (na przykład fragment opisu stylu życia „wygodnictwo” brzmiał następująco: *Krzysztof/Ania ceni wygodę i spokój życia. Unika nieprzyjemnych sytuacji. Dąży do tego, aby wygodnie urządzić się w zacisznym mieszkaniu* itd.). Wychowankowie ustosunkowywali się do wymienionych stylów poprzez dokonanie wyboru spośród 3 możliwych opcji: akceptuję; jest mi obojętny; nie podoba mi się (odrzucaam).

Tabela 1. Wyrażane przez badanych wychowanków nastawienia do poszczególnych stylów życia

Styl życia/wartość	Stosunek badanych					
	akceptacja		obojętność		odrzucaenie	
	n	%	n	%	n	%
1. wygodnictwo/wartość wygody życia	20	52,6	13	34,2	5	13,2
2. społecznik/wartość społecznej aktywności	25	65,8	9	23,7	4	10,5
3. konsumpcyjny/wartość konsumpcji	17	44,7	9	23,7	12	31,6
4. władczy/wartość władzy	6	15,8	3	7,9	29	76,3
5. autorytetu moralnego/wartość autorytetu moralnego	21	55,3	8	21,1	9	23,7
6. twórczo-perfekcjonistyczny/wartość twórczego działania	20	52,6	12	31,6	6	15,8
7. hedonistyczny/wartość hedonizmu	5	13,2	11	28,9	22	57,9

8. patriotyczny/wartość patriotyzmu	24	63,2	9	23,7	5	13,2
9. ciułająco-mieszcząński/wartość oszczędności	11	28,9	16	42,1	11	28,9
10. obserwatora/wartość biernej obserwacji	6	15,8	17	44,7	15	39,5
11. cyganeryjny/wartość piękna	11	28,9	11	28,9	16	42,1
12. eschatologiczny/wartość eschatologiczna	21	55,3	12	31,6	5	13,2
13. cwaniaka życiowego/wartość cwaniactwa	11	28,9	7	18,4	20	52,6
14. człowieka czynu/wartość czynu	14	36,8	16	42,1	8	21,1
15. domatora/wartość życia rodzinnego	29	76,3	5	13,2	4	10,5
16. mizantropa/wartość mizantropii	2	5,3	12	31,6	24	63,2
17. dla miłości/wartość miłości	26	68,4	9	23,7	3	7,9
18. oportunisty/wartość oportunistów	6	15,8	8	21,1	24	63,2
19. profesjonalisty/wartość sukcesu w pracy	16	42,1	16	42,1	6	15,8
20. cyniczno-sceptyczny/wartość cynizmu	8	21,1	11	28,9	19	50,0

Jak wynika z powyższej tabeli, wartości najwyższej uznawane przez badanych wychowanków są następujące: życie rodzinne, miłość i społeczna aktywność. Najniżej cenionymi wartościami są natomiast: władza, hedonizm oraz mizantropia. Badania A. Giryńskiego (1996) wykazały, że zarówno dla dziewcząt, jak i dla chłopców z lekką niepełnosprawnością intelektualną najbardziej cenioną wartością był autorytet moralny. Życie rodzinne, czyli wartość najbardziej ceniona wśród wychowanków zakładów poprawczych, w grupie badanej przez A. Giryńskiego (1996) znalazła się u chłopców na dziewiątej pozycji, natomiast u dziewcząt – na siódmej.

Powyższa tabela wskazuje na to, że wartości najbardziej obojętne dla badanych chłopców, to kolejno: wartość biernej obserwacji, wartość czynu oraz wartość oszczędności. W najmniejszym stopniu wychowankowie wykazują obojętność w stosunku do władzy, życia rodzinnego i autorytetu

moralnego. Badania A. Giryńskiego (1996, s. 80) wykazały, że najbardziej obojętną wartością dla obu płci jest bierność. Na drugim miejscu badani chłopcy z lekką niepełnosprawnością intelektualną wymienili oportunistyczny, natomiast dziewczęta z lekką niepełnosprawnością intelektualną – wartości estetyczne, piękno. Na trzeciej pozycji wśród najbardziej obojętnych wartości znalazły się: w przypadku chłopców – wartości eschatologiczne, natomiast w przypadku dziewcząt – działanie twórcze.

Najbardziej odrzucaną przez chłopców wartością jest władza. Na kolejnych pozycjach znalazły się wartości dotyczące oportunistycznego i mizantropii. Najmniej odrzucane wartości to: społeczna aktywność, miłość i życie rodzinne, tj. te wartości, które były przez chłopców najczęściej wybierane i akceptowane. Badania A. Giryńskiego (1996) wykazały, że badana przez niego młodzież z lekką niepełnosprawnością intelektualną – zarówno dziewczęta, jak i chłopcy – w największym stopniu odrzucali hedonizm, cwaniactwo życiowe i cynizm.

Plany życiowe a preferowane przez wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych wartości – wyniki analizy statystycznej

Poniższe analizy zostały wykonane przy użyciu testu chi kwadrat. Wyniki „p” zapisane pogrubioną czcionką wskazują na istotność różnic między wartościami preferowanymi przez wychowanków z uwzględnieniem ich planów życiowych. Ze względu na dużą liczbę uzyskanych danych, zamieszczono tabele zbiorcze odnoszące się jedynie do tych danych, które wskazują na statystycznie istotny związek między rozpatrywanymi zmiennymi.

I. Styl życia: wygodnictwo/wartość wygody życia

Uzyskane dane wskazują na to, że stopień preferowania wartości wygody życia nie różnicuje planów życiowych badanych chłopców. Obserwacje te dotyczą wszystkich analizowanych obszarów tworzących plany życiowe. Można zatem stwierdzić, że preferowanie stylu życia związanego ze spokojem oraz wygodą nie wpływa na plany życiowe wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych.

2. Styl życia: społecznik/wartość społecznej aktywności

Tabela 2. Plany dotyczące czasu wolnego a preferowanie przez badanych chłopców wartości społecznej aktywności

Plany dotyczące czasu wolnego	Wartość społecznej aktywności
Plany dotyczące tego, co badani chłopcy będą robili w wolnym czasie	$p=0,0064$

Zastosowano: test chi kwadrat

Uzyskane dane wskazują na to, że istotne różnice w wartości społecznej aktywności z uwzględnieniem planów życiowych badanych chłopców uzyskano w obszarze planów dotyczących czasu wolnego ($p=0,0064$).

Tabela 3. Wartość społecznej aktywności z uwzględnieniem tego, w jaki sposób chcieliby spędzać wolny czas badani chłopcy

Plany dotyczące czasu wolnego							p*
Co chciałbyś robić w wolnym czasie?	Wartość społecznej aktywności						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Chodzić na imprezy	2	50,0	1	11,1	–	–	0,0064
Odpoczywać	–	–	5	55,6	5	20,0	
Zajmować się domem	1	25,0	2	22,2	13	52,0	
Zajmować się rodziną	1	25,0	1	11,1	7	28,0	
RAZEM	4	100,0	9	100,0	25	100,0	

*Test chi kwadrat

Powyższa tabela wskazuje na to, że chłopcy preferujący wartość społecznej aktywności chcieliby w wolnym czasie zajmować się przede wszystkim rodziną i domem. Wychowankowie, którzy nie preferują omawianej wartości, w znacznie mniejszym stopniu planują spędzać czas z bliskimi osobami. Chodzenie na imprezy planują ci wychowankowie, dla których wartość społecznej aktywności nie ma dużego znaczenia. Osoby preferujące wartość społecznej aktywności są nastawione na pomoc innym i chcą, aby innym osobom żyło się lepiej. Otrzymane wyniki korespondują z założeniami, jakie przypisane są do omawianej wartości, a wykazane istotne różnice wydają się być logiczne i uzasadnione opisem takiego stylu życia.

3. Styl życia: konsumpcyjny/wartość konsumpcji

Uzyskane dane wskazują na brak istotnych różnic między stopniem preferowania przez chłopców wartości konsumpcji po uwzględnieniu ich planów życiowych. Można zatem stwierdzić, że w odniesieniu do badanych chłopców preferowanie wartości skoncentrowanej na pełnym korzystaniu z życia (poprzez na przykład uczestnictwo w rozrywkach) nie wpływa na kierunek planów życiowych.

4. Styl życia: władczy/wartość władzy, dominowania

Tabela 4. Cele i dążenia materialno-bytowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości władzy, dominowania

Cele i dążenia materialno-bytowe	Wartość władzy, dominowania
Plany dotyczące sposobu uzyskania własnego mieszkania	p=0,0386

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 5. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości władzy, dominowania

Plany osobiste i rodzinne	Wartość władzy, dominowania
Najważniejsze sprawy w życiu osobistym badanych chłopców	p=0,0390

Zastosowano: test chi kwadrat

Z danych zamieszczonych powyżej można wywnioskować, że istotne różnice w zakresie wartości władzy, dominowania wykazano w dwóch obszarach – planów dotyczących uzyskania własnego mieszkania oraz najważniejszych spraw w życiu osobistym chłopców.

Poniżej zaprezentowano tabelę odnoszącą się do wartości władzy, dominowania w odniesieniu do tego, w jaki sposób badani wychowankowie chcieliby uzyskać własne mieszkanie.

Tabela 6. Wartość władzy, dominowania z uwzględnieniem tego, w jaki sposób badani chłopcy planują uzyskać własne mieszkanie

Cele i dążenia materialno-bytowe							
W jaki sposób uzyskasz własne mieszkanie?	Wartość władzy, dominowania						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Dzięki komuś innemu	4	13,79	–	–	–	–	0,0386
Nie wiem	4	13,79	–	–	4	66,67	
Dzięki własnemu wysiłkowi	21	72,41	3	100	2	33,33	
RAZEM	29	100,0	3	100	6	100,0	

*Test chi kwadrat

Tabela umieszczona powyżej wskazuje na to, że własnym wysiłkiem chcą uzyskać mieszkanie ci wychowankowie, którym nie podoba się wartość władzy, dominowania. Z kolei chłopcy, którzy preferują omawianą wartość, wiedzą, w jaki sposób chcieliby uzyskać własne mieszkanie. Być może takie wyniki świadczą o tym, że wychowankowie, którzy nie chcą zdobyć władzy, polegają na sobie i chcą własnym wysiłkiem zdobyć mieszkanie. Nie chcą kierować innymi, którzy wyręczyliby ich w poszukiwaniach i staraniach. Być może chcą mieć poczucie, że to właśnie oni sami kierują swoim życiem i mają na nie wpływ.

Następna tabela prezentuje wyniki odnoszące się do wartości władzy, dominowania z uwzględnieniem tego, co jest najważniejsze w życiu wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych.

Tabela 7. Wartość władzy, dominowania z uwzględnieniem tego, co jest najważniejsze w życiu osobistym badanych chłopców

Plany osobiste i rodzinne							
Co jest najważniejsze w twoim życiu osobistym?	Wartość władzy, dominowania						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Rodzina	23	79,31	1	33,33	2	33,33	0,0390
Nie wiem	3	10,34	2	66,67	2	33,33	

Coś innego/ktoś inny	3	10,34	–	–	2	33,33	
RAZEM	29	100,00	3	100,00	6	100,00	

*Test chi kwadrat

Dane znajdujące się powyżej wskazują na to, że istnieje istotna różnica w stopniu uznawania wartości władzy, dominowania z uwzględnieniem tego, co jest najważniejsze w życiu osobistym wychowanków ($p=0,390$). Różnica ta polega na tym, że rodzina jest najważniejsza dla tych badanych chłopców, którzy nie preferują wartości władzy, dominowania. Taki wynik wskazywać może na to, że wychowankowie dostrzegają to, że żyjąc w rodzinie, trzeba uwzględniać prawa innych osób, a nie dążyć do władzy nad nimi. Życie rodzinne wymaga bowiem wzajemnego wspierania się nie tylko w obliczu trudnej sytuacji, ale również w codzienności. Dominowanie nad innymi, wydawanie rozkazów zaburza spokojny rytm życia rodzinnego i powoduje brak poczucia bezpieczeństwa jej członków.

5. Styl życia: autorytetu moralnego/wartość autorytetu moralnego

Tabela 8. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości autorytetu moralnego

Plany osobiste i rodzinne	Wartość autorytetu moralnego
Plany dotyczące zawarcia związku	$p=0,0345$

Zastosowano: test chi kwadrat

Można zauważyć, że w obrębie wartości autorytetu moralnego wykazano jedną istotną różnicę z uwzględnieniem planów życiowych badanych chłopców – w obszarze planów osobistych i rodzinnych. Szczegółowe dane zawarte są w poniższej tabeli.

Tabela 9. Wartość autorytetu moralnego z uwzględnieniem tego, jaki związek zamierzają zawrzeć badani chłopcy

Plany osobiste i rodzinne							
Jaki związek zamierzasz zawrzeć?	Wartość autorytetu moralnego						p^*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Formalny	8	88,89	4	50	19	90,48	0,0345

Nieformalny	1	11,11	4	50	2	9,52	
RAZEM	9	100,00	8	100	21	100,00	

*Test chi kwadrat

Tabela znajdująca się powyżej wskazuje na to, że wychowankowie, którzy preferują wartość autorytetu moralnego, chcą zawrzeć związek formalny. Należy przypomnieć, że aprobatą takiego stylu życia związana jest z liczeniem się z opinią innych osób. W związku z tym, że zwieńczeniem życia w związku jest potwierdzenie tego formalnie (poprzez ślub cywilny bądź kościelny), badani chłopcy, którym ta wartość się podoba, planują być w takim związku.

6. Styl życia: twórczo-perfekcjonistyczny/wartość twórczego działania

Tabela 10. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości twórczego działania

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość twórczego działania
Zamiary dotyczące pracy w zawodzie, którego uczą się badani chłopcy	p=0,0103
Plany dotyczące funkcji, jaką badani chłopcy chcieliby pełnić w swoim miejscu pracy	p=0,0294

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 11. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości twórczego działania

Plany osobiste i rodzinne	Wartość twórczego działania
Chęć posiadania dzieci	p=0,0071

Zastosowano: test chi kwadrat

W wyniku analiz statystycznych uzyskano trzy istotne różnice w wartości twórczego działania z uwzględnieniem planów życiowych badanych chłopców przebywających na terenie zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych. Wszystkie wykazane różnice prezentują tabele zamieszczone poniżej.

Tabela 12. Wartość twórczego działania z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy zamierzają pracować w zawodzie, którego się uczą

Plany edukacyjno-zawodowe							p*
Czy zamierzasz pracować w zawodzie, którego się uczysz?	Wartość twórczego działania						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Tak	2	33,33	3	25	16	80	0,0103
Nie wiem	–	–	3	25	1	5	
Nie	4	66,67	6	50	3	15	
RAZEM	6	100,00	12	100	20	100	

*Test chi kwadrat

Powyższa tabela wskazuje na to, że wychowankowie preferujący wartość twórczego działania zamierzają pracować w zawodzie, którego się uczą. Z kolei chłopcy, dla których ta wartość nie odgrywa dużego znaczenia, nie mają takich planów. Taki wynik wydaje się być kłopotliwy w interpretacji, gdyż osoba preferująca styl twórczego działania lubi działać w sposób oryginalny i szuka wielu informacji na temat tego, czym jest zainteresowana. Ponadto ceni wartości artystyczne. Natomiast zawody, których uczą się badani chłopcy, w małym stopniu pozwalają na taką działalność. W pewnym stopniu zawód ślusarza – szczególnie preferowany przez wychowanków – pozwala na podjęcie działań oryginalnych, odmiennych od schematów.

Kolejna z tabeli odnosi się do wykazanych istotnych różnic w wartości twórczego działania z uwzględnieniem funkcji, jaką chcieliby pełnić badani chłopcy w miejscu pracy.

Tabela 13. Wartość twórczego działania z uwzględnieniem tego, jaką funkcję chcieliby pełnić badani chłopcy w swoim miejscu pracy

Plany edukacyjno-zawodowe							p*
Kim chciałbyś być w swoim miejscu pracy?	Wartość twórczego działania						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Zwykłym pracownikiem	2	33,33	11	91,67	15	75	0,0294
Kierownikiem	4	66,67	1	8,33	5	25	
RAZEM	6	100	12	100	20	100	

*Test chi kwadrat

Zastosowany do analizy statystycznej test chi kwadrat wykazał, że wychowankowie, którym wartość twórczego działania jest obojętna, planują być zwykłymi pracownikami, natomiast funkcję kierowniczą chcieliby pełnić ci chłopcy, którym nie podoba się omawiana wartość.

Następna tabela prezentuje wyniki dotyczące wartości twórczego działania z uwzględnieniem planów związanych z posiadaniem przez wychowanków dzieci.

Tabela 14. Wartość twórczego działania z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć dzieci

Plany osobiste i rodzinne							
Czy chcesz mieć dzieci?	Wartość twórczego działania					p*	
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N		%
Tak	2	33,33	10	83,33	17	85	0,0071
Nie wiem	–	–	1	8,33	2	10	
Nie	4	66,67	1	8,33	1	5	
RAZEM	6	100	12	100	20	100	

*Test chi kwadrat

Analizy statystyczne wykazały, że chłopcy, którzy preferują wartość twórczego działania, chcą mieć w przyszłości dzieci. Z kolei nie chcą ich posiadać ci wychowankowie, którym nie podoba się omawiana wartość.

7. Styl życia: hedonistyczny/wartość hedonizmu

Analizy statystyczne przeprowadzone w obrębie wartości hedonizmu z uwzględnieniem planów życiowych badanych chłopców nie wykazały istnienia istotnych różnic. Można zatem stwierdzić, że preferowanie przyjemności, zabawy, używek i nieprzestrzeganie zasad moralnych nie wpływa istotnie na plany życiowe badanych wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych.

8. Styl życia: patriotyczny/wartość patriotyzmu

Dane zawarte w powyższych tabelach wskazują na to, że nie wykazano istotnych różnic w zakresie stopnia preferowania wartości patriotyzmu po uwzględnieniu planów życiowych badanych chłopców. Można wobec tego stwierdzić, że miłość i poświęcenie dla ojczyzny, szacunek dla polskich obyczajów nie są wartościami decydującymi o planach życiowych badanych wychowanków.

9. Styl życia: ciułająco-mieszczański/wartość oszczędności

Tabela 15. Cele i dążenia materialno-bytowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości oszczędności

Cele i dążenia materialno-bytowe	Wartość oszczędności
Plany dotyczące wyjazdu za granicę	p=0,0304

Zastosowano: test chi kwadrat

Powyższe dane wskazują na to, że istotne różnice w zakresie preferowania wartości oszczędności wykazano w jednym z analizowanych obszarów – celów i dążeń materialno-bytowych. Wyniki zaprezentowane są w poniższej tabeli.

Tabela 16. Wartość oszczędności z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby wyjechać za granicę

Cele i dążenia materialno-bytowe							p*
Czy chciałbyś wyjechać za granicę?	Wartość oszczędności						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Tak	6	54,55	9	56,25	4	36,36	0,0304
Nie wiem	1	9,09	7	43,75	2	18,18	
Nie	4	36,36	–	–	5	45,45	
RAZEM	11	100	16	100	11	100	

*Test chi kwadrat

Jak wynika z zamieszczonych w tabeli danych, wychowankowie, którzy prezentują obojętne lub negatywne nastawienie do wartości oszczędności,

planują wyjazd za granicę. Można zatem wnioskować, że być może badani chłopcy kojarzą wyjazd za granicę z możliwością zarobku większych pieniędzy, niż udałoby się to osiągnąć, pracując w Polsce. Stąd też tak kształtują się ich plany w tym obszarze.

10. Styl życia: obserwatora/wartość biernej obserwacji

Tabela 17. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości biernej obserwacji

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość biernej obserwacji
Zawód, który chcą zdobyć badani chłopcy	$p=0,0105$

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 18. Cele i dążenia materialno-bytowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości biernej obserwacji

Cele i dążenia materialno-bytowe	Wartość biernej obserwacji
Plany dotyczące sposobu uzyskania własnego mieszkania	$p=0,0307$

Zastosowano: test chi kwadrat

Analizując powyższe wyniki, można zauważyć, że wykazano dwie istotne różnice w zakresie preferowania wartości biernej obserwacji po uwzględnieniu planów edukacyjno-zawodowych oraz celów i dążeń materialno-bytowych. Wspomniane różnice ilustrują poniższe tabele.

Tabela 19. Wartość biernej obserwacji z uwzględnieniem tego, jaki zawód chcieliby wykonywać badani chłopcy

Plany edukacyjno-zawodowe							
Jaki zawód chcesz zdobyć?	Wartość biernej obserwacji						p^*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Pracownicy usług i sprzedawcy	4	26,67	–	–	–	–	0,0105
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	6	40	16	94,12	4	66,67	
Technicy i inny średni personel	3	20	–	–	–	–	

Inne	2	13,33	1	5,88	2	33,33	
RAZEM	15	100	17	100	6	100	

*Test chi kwadrat

Powyższa tabela wskazuje na to, że wychowankowie, którzy preferują wartość biernej obserwacji, chcą wykonywać zawody z kategorii: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy. W związku z tym, że wyniki odnoszące się do tego pytania (i do stopnia preferowania omawianej wartości) nie były mocno zróżnicowane, należy je analizować z ostrożnością i dystansem tak, aby nie dokonać nadinterpretacji danych.

Następna z tabeli odnosi się do wartości biernej obserwacji z uwzględnieniem planów dotyczących samodzielnego mieszkania.

Tabela 20. Wartość biernej obserwacji z uwzględnieniem tego, w jaki sposób badani chłopcy uzyskają własne mieszkanie

Cele i dążenia materialno-bytowe							
W jaki sposób uzyskasz własne mieszkanie?	Wartość biernej obserwacji						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Dzięki komuś innemu	2	13,33	–	–	2	33,33	0,0307
Nie wiem	2	13,33	3	17,65	3	50,00	
Dzięki własnemu wysiłkowi	11	73,33	14	82,35	1	16,67	
RAZEM	15	100,00	17	100,00	6	100,00	

*Test chi kwadrat

Dane znajdujące się powyżej pozwalają stwierdzić, że istnieje istotna różnica w zakresie preferowania wartości biernej obserwacji w związku z tym, w jaki sposób badani chłopcy chcą uzyskać własne mieszkanie ($p=0,0307$). Różnica ta polega na tym, że uzyskać mieszkanie własnym wysiłkiem chcą ci badani chłopcy, dla których wartość biernej obserwacji jest obojętna. Można zatem wnioskować, że chłopcy, którzy chcą zdobyć mieszkanie własnym wysiłkiem, lubią działać i mieć aktywny wpływ na swoje życie, stąd też nie preferują wartości opartej na biernej obserwacji.

11. Styl życia: cyganeryjny/wartość piękna, wartości estetyczne

Nie wykazano istotnych różnic w stopniu preferencji wartości piękna po uwzględnieniu planów życiowych wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych. Można zatem przyjąć, iż stopień uznawania omawianej wartości nie jest czynnikiem współdecydującym o planach życiowych badanych chłopców.

12. Styl życia: eschatologiczny/wartość eschatologiczna

Tabela 21. Cele i dążenia materialno-bytowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości eschatologicznej

Cele i dążenia materialno-bytowe	Wartość eschatologiczna
Plany dotyczące sposobu uzyskania własnego mieszkania	p=0,0028

Zastosowano: test chi kwadrat

Jak wynika z powyżej przedstawionych danych, stwierdzono jedną istotną różnicę w stopniu preferencji wartości eschatologicznej z uwzględnieniem celów i dążeń materialno-bytowych badanych chłopców dotyczącą planów w zakresie uzyskania własnego mieszkania.

Tabela 22. Wartość eschatologiczna z uwzględnieniem tego, w jaki sposób badani chłopcy uzyskają własne mieszkanie

Cele i dążenia materialno-bytowe							
W jaki sposób uzyskasz własne mieszkanie?	Wartość eschatologiczna						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Dzięki komuś innemu	–	–	–	–	4	19,05	0,0028
Nie wiem	4	80	3	25	1	4,76	
Dzięki własnemu wysiłkowi	1	20	9	75	16	76,19	
RAZEM	5	100	12	100	21	100,00	

*Test chi kwadrat

Zdobycie mieszkanie poprzez własny wysiłek zamierzają chłopcy, którzy preferują wartość eschatologiczną charakteryzującą się cierpliwością. Z kolei nie wiedzą, jak zdobyć mieszkanie, ci wychowankowie, którzy nie preferują omawianej wartości. Niewątpliwie wszystko to, co odnosi się do wartości eschatologicznej, tj. pokora, wytrwałość i praca, jest niezbędne, aby uzyskać samodzielnie nie tylko mieszkanie, ale ogólnie osiągnąć coś w życiu. Bycie cierpliwym sprzyja osiągnięciu długofalowych celów, a takim jest zdobywanie własnego mieszkania. Wymaga to czasu i wytrwałości.

13. Styl życia: cwaniaka życiowego/wartość cwaniactwa

Tabela 23. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości cwaniactwa

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość cwaniactwa
Najważniejsze aspekty pracy	p=0,0069

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 24. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości cwaniactwa

Plany osobiste i rodzinne	Wartość cwaniactwa
Najważniejsze sprawy w życiu osobistym badanych chłopców	p=0,0086

Zastosowano: test chi kwadrat

Można zauważyć, że wykazano dwie istotne różnice w zakresie preferencji wartości cwaniactwa po uwzględnieniu planów edukacyjno-zawodowych oraz planów osobistych i rodzinnych. Ilustrują je poniższe tabele.

Tabela 25. Wartość cwaniactwa z uwzględnieniem tego, co dla badanych chłopców jest najważniejsze w pracy

Co jest najważniejsze w pracy?	Plany edukacyjno-zawodowe						p*
	Wartość cwaniactwa						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	0,0069
Aby była interesująca	15	75,0	6	85,7	3	27,3	
Przyjaciele i znajomi	3	15,0	1	14,3	–	–	

Dobre zarobki	1	5,0	–	–	4	36,4	
Aby była spokojna	1	5,0	–	–	4	36,4	
RAZEM	20	100,0	7	100,0	11	100,0	

*Test chi kwadrat

Można zauważyć, że wychowankowie, którzy zdecydowanie nie preferują wartości cwaniactwa, chcą, aby ich praca była interesująca. Z kolei ci badani chłopcy, którzy cenią tę wartość, oczekują, że ich praca będzie spokojna i będzie gwarantować dobre zarobki. Wartość cwaniactwa związana jest z chytrnością, niekiedy zarabianiem niezgodnie z prawem. Stąd też chłopcy, którzy nie preferują tej wartości, jednocześnie nie uważają za najważniejsze dobrych zarobków.

Poniższa tabela prezentuje dane statystyczne odnoszące się do wartości cwaniactwa z uwzględnieniem tego, co jest najważniejsze w życiu osobistym badanych chłopców.

Tabela 26. Wartość cwaniactwa z uwzględnieniem tego, co jest najważniejsze w życiu osobistym badanych chłopców

Plany osobiste i rodzinne							
Co jest najważniejsze w twoim życiu osobistym?	Wartość cwaniactwa						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętne		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Rodzina	18	90	2	28,57	6	54,55	0,0086
Nie wiem	1	5	4	57,14	2	18,18	
Coś innego/ktoś inny	1	5	1	14,29	3	27,27	
RAZEM	20	100	7	100,00	11	100,00	

*Test chi kwadrat

Uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że rodzina jest najważniejszą sprawą w życiu osobistym tych badanych chłopców, dla których wartość cwaniactwa nie odgrywa znaczącej roli. Z kolei wychowankowie, którym omawiana wartość jest obojętne, nie potrafili sprecyzować tego, co jest ważne w ich życiu osobistym. Wartość cwaniactwa związana jest z odrzucaniem uporządkowanego życia, stąd też nie preferują jej chłopcy, dla których najważniejsza jest rodzina.

14. Styl życia: człowieka czynu/wartość czynu

Tabela 27. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości czynu

Plany osobiste i rodzinne	Wartość czynu
Chęć posiadania takiej rodziny, która byłaby podobna do tej, w której badani chłopcy zostali wychowani	p=0,0289

Zastosowano: test chi kwadrat

Jak wynika z tabeli znajdującej się powyżej, wykazano jedną istotną różnicę w stopniu preferowania wartości czynu po uwzględnieniu obszaru planów osobistych i rodzinnych.

Tabela 28. Wartość czynu z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć taką rodzinę, jak ta, w której zostali wychowani

Plany osobiste i rodzinne							p*
Czy chciałbyś, aby twoja własna rodzina była taka, jak ta, w której zostałeś wychowany?	Wartość czynu						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Tak	2	25	2	12,5	8	57,14	0,0289
Nie	6	75	14	87,5	6	42,86	
RAZEM	8	100	16	100,0	14	100,00	

*Test chi kwadrat

Powyższa tabela pozwala stwierdzić, że chłopcy, którzy nie preferują wartości czynu, nie chcą, aby ich własna rodzina była podobna do tej, w której zostali wychowani. Z kolei wychowankowie preferujący wartość czynu w większym stopniu chcą powtórzyć taki model rodziny, jaki został stworzony w ich rodzinnym domu.

15. Styl życia: domatora/wartość życia rodzinnego

Tabela 29. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości życia rodzinnego

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość życia rodzinnego
Plany po wyjściu z zakładu poprawczego	p=0,0075

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 30. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości życia rodzinnego

Plany osobiste i rodzinne	Wartość życia rodzinnego
Chęć posiadania dzieci	p=0,0131

Zastosowano: test chi kwadrat

Uzyskane dane wskazują na to, że wśród uzyskanych wyników znajdują się dwie istotne różnice w preferencji wartości życia rodzinnego. Odnotowano je po uwzględnieniu planów edukacyjno-zawodowych oraz planów osobistych i rodzinnych badanych chłopców. Wspomniane różnice prezentują tabele umieszczone poniżej.

Tabela 31. Wartość życia rodzinnego z uwzględnieniem tego, co chcieliby robić badani chłopcy po opuszczeniu zakładu poprawczego

Plany edukacyjno-zawodowe							
Co chcesz robić po wyjściu z zakładu poprawczego?	Wartość życia rodzinnego						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Iść do pracy	1	25	4	80	26	89,66	0,0075
Robić coś innego	3	75	1	20	3	10,34	
RAZEM	4	100	5	100	29	100,00	

*Test chi kwadrat

Analizując uzyskane wyniki, należy stwierdzić, że chłopcy, którzy cenią wartość życia rodzinnego, po opuszczeniu zakładu poprawczego planują iść do pracy. Może to być wyraz odpowiedzialnego myślenia wychowanków, którzy mając na uwadze to, że rodzina stanowi dla nich dużą wartość, muszą pracować, aby ją utrzymać.

Tabela 32. Wartość życia rodzinnego z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć dzieci

Plany osobiste i rodzinne							
Czy chcesz mieć dzieci?	Wartość życia rodzinnego						p*
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
							0,0131

Tak	4	100	1	20	24	82,76	
Nie wiem	–	–	2	40	1	3,45	
Nie	–	–	2	40	4	13,79	
RAZEM	4	100	5	100	29	100,00	

*Test chi kwadrat

Tabela powyżej wskazuje na to, że istnieją istotne różnice w zakresie preferencji wartości życia rodzinnego w kontekście tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć dzieci ($p=0,0131$). Wychowankowie, którzy cenią wartość życia rodzinnego, planują mieć dzieci, z kolei chłopcy, dla których ta wartość jest obojętna, nie chcą albo nie wiedzą, czy chcieliby je mieć.

16. Styl życia: mizantropa/wartość mizantropii

Tabela 33. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości mizantropii

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość mizantropii
Plany po wyjściu z zakładu poprawczego	$p=0,0118$

Zastosowano: test chi kwadrat

Jak wynika z tabel zbiorczych zamieszczonych powyżej, stwierdzono jedną istotną różnicę w zakresie preferencji wartości mizantropii po uwzględnieniu planów życiowych chłopców po wyjściu z zakładu poprawczego.

Tabela 34. Wartość mizantropii z uwzględnieniem tego, co badani chłopcy chcieliby zrobić po opuszczeniu zakładu poprawczego

Plany edukacyjno-zawodowe							p*
Co chcesz zrobić po wyjściu z zakładu poprawczego?	Wartość mizantropii						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Iść do pracy	23	95,83	7	58,33	1	50	0,0118
Robić coś innego	1	4,17	5	41,67	1	50	
RAZEM	24	100,00	12	100,00	2	100	

*Test chi kwadrat

Plany dotyczące podjęcia pracy po opuszczeniu zakładu poprawczego mają ci z badanych chłopców, dla których wartość mizantropii nie odgrywa znaczącej roli. Mizantrop jest osobą, która lubi samotność i nie planuje założenia rodziny, dlatego też badani, dla których wartość rodziny jest ważna, planują iść do pracy – omawiane wyniki wykazują zbieżność i tworzą logiczną całość z poprzednimi, odnoszącymi się do wartości życia rodzinnego z uwzględnieniem planów dotyczących tego, co wychowankowie chcieliby robić po wyjściu z zakładu poprawczego.

17. Styl życia: dla miłości/wartość miłości

Tabela 35. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości miłości

Plany osobiste i rodzinne	Wartość miłości
Chęć posiadania dzieci	p=0,0256

Zastosowano: test chi kwadrat

Podczas analizy statystycznej wykazano istotną różnicę w zakresie preferowania wartości miłości po uwzględnieniu tego, czy badani chłopcy chcieliby posiadać dzieci.

Tabela 36. Wartość miłości z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć dzieci

Plany osobiste i rodzinne							p*
Czy chcesz mieć dzieci?	Wartość miłości						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Tak	2	66,67	4	44,44	23	88,46	0,0256
Nie wiem	1	33,33	1	11,11	1	3,85	
Nie	–	–	4	44,44	2	7,69	
RAZEM	3	100,00	9	100,00	26	100,00	

*Test chi kwadrat

Można zauważyć, że chłopcy, którzy chcieliby mieć dzieci, preferują i cenią wartość miłości. Wyniki te korespondują z poprzednimi, które związane były z wartością życia rodzinnego. Badani, którzy preferują i cenią

wartość miłości i życia rodzinnego, chcą mieć dzieci i pracować. Takie wyniki tworzą pozytywny obraz badanych jako osób odpowiedzialnych za przyszłe potomstwo i ceniących wartość rodziny oraz pracy.

18. Styl życia: oportunisty/wartość oportunizmu

Tabela 37. Plany edukacyjno-zawodowe a preferowanie przez badanych chłopców wartości oportunizmu

Plany edukacyjno-zawodowe	Wartość oportunizmu
Najważniejsze aspekty pracy	$p=0,0008$

Zastosowano: test chi kwadrat

Tabela 38. Plany osobiste i rodzinne a preferowanie przez badanych chłopców wartości oportunizmu

Plany osobiste i rodzinne	Wartość oportunizmu
Chęć posiadania dzieci	$p=0,0297$

Zastosowano: test chi kwadrat

Można zauważyć, że w toku analizy statystycznej, z wykorzystaniem testu chi kwadrat, odnotowano istotne różnice w zakresie stopnia preferowania wartości oportunizmu między chłopcami wyrażającymi inne podejście do tego, co jest najważniejsze w pracy (plany edukacyjno-zawodowe) i kwestii posiadania dzieci (plany osobiste i rodzinne).

Tabela 39. Wartość oportunizmu z uwzględnieniem tego, co dla badanych chłopców jest najważniejsze w pracy

Co jest najważniejsze w pracy?	Plany edukacyjno-zawodowe						p^*
	Wartość oportunizmu						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętne		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Aby była interesująca	15	62,5	7	87,5	2	33,3	0,0008
Przyjaciele i znajomi	4	16,7	–	–	–	–	
Dobre zarobki	–	–	1	12,5	4	66,7	
Aby była spokojna	5	20,8	–	–	–	–	
RAZEM	24	100,0	8	100,0	6	100,0	

*Test chi kwadrat

Tabela znajdująca się powyżej wskazuje na to, że chłopcy, dla których wartość oportunistu nie jest ważna, chcą, aby ich praca była interesująca. Z kolei wychowankowie ceniący tę wartość chcieliby, aby ich praca zapewniała dobre zarobki. Spokój w pracy cenią szczególnie chłopcy, którzy nie preferują wartości „oportunistu” związanej z uległością i niechęcią do podejmowania decyzji.

Następna istotna różnica została wykazana w zakresie preferowania wartości oportunistu rozpatrywanej w kontekście chęci posiadania dzieci przez badanych chłopców.

Tabela 40. Wartość oportunistu z uwzględnieniem tego, czy badani chłopcy chcieliby mieć dzieci

Plany osobiste i rodzinne							p*
Czy chcesz mieć dzieci?	Wartość oportunistu						
	Nie podoba mi się		Jest mi obojętna		Podoba mi się		
	N	%	N	%	N	%	
Tak	18	75,0	7	87,5	4	66,6	0,0297
Nie wiem	–	–	1	12,5	2	33,3	
Nie	6	25,0	–	–	–	–	
RAZEM	24	100,0	8	100,0	6	100,0	

*Test chi kwadrat

Można zauważyć, że wychowankowie zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych niepreferujący wartości oportunistu chcą mieć dzieci. Odnosząc się do znaczenia tej wartości, należy zauważyć, że osoba ją ceniąca nie lubi podejmować decyzji, chce, żeby ktoś nią kierował, jest uległa. Można zatem twierdzić, że wychowankowie, którzy chcą mieć dzieci, nie przejawiają takich cech.

19. Styl życia: profesjonalisty/wartość sukcesu w pracy

Analizując wyniki analizy statystycznej z zastosowaniem testu chi kwadrat, można zauważyć, że wartość sukcesu w pracy nie pozostaje w istotnym związku z planami życiowymi badanych chłopców. Wobec tego można stwierdzić, że wśród badanych wychowanków zakładów poprawczych

resocjalizacyjno-rewalidacyjnych poświęcenie się pracy jako wartości nie wpływa istotnie na ich życiowe plany.

20. Styl życia: cyniczno-sceptyczny/wartość cynizmu

Można zauważyć, że stopień uznawania wartości cynizmu nie wykazuje istotnego zróżnicowania po uwzględnieniu planów życiowych badanych chłopców. Zatem, preferowanie wartości związanej z brakiem zaufania do innych ludzi, brakiem pewności co do tego, jak postąpić, nie wpływa istotnie na plany życiowe w badanej grupie chłopców.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Podsumowując zależności dotyczące wartości preferowanych przez wychowanków, należy stwierdzić, że ci, którzy planują iść do pracy po opuszczeniu zakładu poprawczego, preferują wartość życia rodzinnego. Z perspektywy postawionej przed badaniami hipotezy jest to szczególnie ważna zależność. Pozwala ona stwierdzić, że postawienie wartości życia rodzinnego na wysokiej pozycji w hierarchii wartości powoduje, że plany badanych są skonkretyzowane. Takie plany są także pewnym wyrazem odpowiedzialności za założenie rodziny. Potwierdza się tutaj postawiona wcześniej hipoteza: preferowanie wartości związanych z pracą zawodową i założeniem rodziny powoduje, że plany życiowe w tych obszarach są skonkretyzowane i ukierunkowane na realizację. Założenie rodziny i aktywność zawodowa są ze sobą ściśle powiązane. Kolejna ważna zależność, która potwierdza postawioną wcześniej hipotezę, dotyczy wartości życia rodzinnego oraz wartości miłości z uwzględnieniem chęci posiadania dzieci. Chłopcy, którzy cenią te wartości, planują mieć dzieci, z kolei badani, dla których te wartości są obojętne, nie chcą albo nie wiedzą, czy chcieliby je mieć. W związku z tym, że wartości są podstawą do formułowania planów życiowych, można stwierdzić, że preferowanie przez chłopców wartości życia rodzinnego i wartości miłości jest punktem wyjścia do ukierunkowania działań wychowanków na ich realizację.

Zdzisław Majchrzyk (2014, s. 39) zauważył, że wciąż wysoką pozycję jako wartość zajmuje rodzina. Jednak, jak wskazuje autor (a może to w dużym

stopniu wyjaśniać uzyskane wyniki): „wiadomo jednak także, że uznanie tych wartości, przypisywanie im konotacji pozytywnej nie przesądza o zgodnym z nimi postępowaniu”.

Krystyna Barłóg (2008) w przeprowadzonych badaniach wykazała, że dla uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną cenną wartość stanowi zdrowie, a także bezpieczeństwo rodziny i miłość. Autorka, badając także uczniów w normie intelektualnej, podkreśla, że wartości preferowane przez obie badane grupy nie różnią się znacząco.

Grażyna Aondo-Akaa, Monika Masłowska i Katarzyna Pająk (2018) wykazały, że dla młodzieży z lekką niepełnosprawnością intelektualną, uczęszczającej do zasadniczej szkoły zawodowej szczególną wartość stanowi rodzina, a ponadto nauka, zdobycie zawodu oraz praca. Dla badanych osób duże znaczenie miały także takie wartości, jak: szczęście i zdrowie.

Wyniki dotyczące wartości preferowanych przez wychowanków zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych pokrywają się częściowo z tym, co wykazała w swoich badaniach Bożena Kołacz (2012). Z analiz autorki wynika, że osoby przebywające w schronisku dla nieletnich ceniły orientację prospołeczną związaną z pomocą innym ludziom. Ponadto ważne były dla nich kontakty z ludźmi. Z kolei badani wychowankowie zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych bardzo wysoko cenili wartość społecznej aktywności odnoszącą się właśnie do pomocy innym i działania na ich rzecz. Na zdecydowanie dalszej pozycji wśród akceptowanych przez nich wartości była władza. Z kolei Paweł Kozłowski (2016) wykazał, że dla młodzieży przebywającej w zakładach poprawczych wartość władzy była raczej ważna, ale również nie najważniejsza. Cenili oni czerpanie z życia przyjemności oraz wolność. Natomiast chłopcy z zakładów poprawczych resocjalizacyjno-rewalidacyjnych wartość konsumpcji umieścili na dalszych pozycjach (najwyżej ceniona była przez nich wartość życia rodzinnego). Wartość hedonizmu znalazła się u nich na przedostatniej pozycji. Nieco odmienne wyniki uzyskała Elżbieta Minczakiewicz (2007), która badała młodzież z lekką niepełnosprawnością intelektualną. Dla tej grupy osób rodzina jako wartość znalazła się na odległej pozycji w rankingu. Mając na uwadze to, że wartości stanowią podstawę do tworzenia planów życiowych (Kozłowski, 2016), spójne jest to, że wychowankowie, ceniąc wartość życia rodzinnego, planują założenie własnej rodziny i posiadanie dzieci, rodzina jest najważniejszą sprawą w ich życiu osobistym, a w wolnym czasie chcą zajmować się domem i rodziną. Ponadto chłopcy, ceniąc

wartość miłości, deklarują, że chcą przeżyć wielką miłość. Stąd też można wnioskować, że pomiędzy cenionymi przez chłopców wartościami a ich planami życiowymi istnieje zbieżność.

Ważnym postulatem dla praktyki jest prowadzenie zajęć rozwijających kompetencje społeczno-emocjonalne. Pozwolą one na zdobycie wiedzy na temat nazywania uczuć, wyrażania ich w sposób społecznie aprobowany oraz nieraniący drugiego człowieka ani siebie samego. Co ważne, należy działać profilaktycznie tak, aby nie dochodziło do sytuacji, które doprowadzają do agresywnego wyładowania nagromadzonych emocji. Powyższa propozycja zajęć powinna opierać się na wyznawanych wartościach. Wyniki badań własnych wykazały, że dla badanych chłopców ogromną wartością stanowi rodzina. Stąd też – w miarę możliwości – warto włączać w oddziaływania profilaktyczne oraz naprawcze rodziny wychowanków. Jest to niezwykle trudne, czasami wręcz niemożliwe do realizacji. Niekiedy wychowankowie wyposażeni w szereg umiejętności nabytych w zakładzie poprawczym, po jego opuszczeniu zatracają wszystkie kompetencje, ponieważ wracają do środowisk, które wyznają inne wartości niż oni sami. Następuje sprzeczność pomiędzy nimi, a dawne nawyki, które zaprowadziły chłopców na drogę przestępczą, powracają. Niemniej jednak należy podejmować starania zmierzające ku temu, aby naprawiać relacje rodzinne. Ponadto warto organizować (co też miało miejsce w jednym z zakładów poprawczych, w których prowadzone były badania własne) warsztaty dotyczące partnerstwa i rodzicielstwa. Uczenie komunikacji w związku, odpowiedzialności za drugiego człowieka, szanowania jego odrębności, prawa do prywatności stwarza szansę na budowanie dobrej relacji w przyszłym związku. Sprzyja to także stabilności i harmonii w relacji dwojga ludzi. Z kolei warsztaty, a następnie samodzielna opieka nad symulatorem niemowlęcia, pozwalają na trening umiejętności rodzicielskich. Z jednej strony budzi wiele emocji, a z drugiej pokazuje, że opieka nad dzieckiem to również (a może przede wszystkim) wiele obowiązków. Takie zajęcia pozwalają na zdobycie świadomości oraz wiedzy na temat pielęgnacji dziecka, ale także pokazują szereg wyzwań, z jakimi wiąże się bycie rodzicem.

Niniejsze rozważania zostaną zakończone słowami Alberta Camusa: „Wielkość człowieka polega na jego postanowieniu, żeby być silniejszym niż warunki czasu i życia”. Badani chłopcy znajdują się w miejscu, w którym łatwo stracić nadzieję na lepsze życie. Jednak, aby podtrzymać w nich to, co może tę nadzieję nieść, warto odnosić się do wartości, które cenią. Mimo

upływającego czasu i wielu zmian we współczesnym świecie, młodzież nadal ceni wartości rodzinne oraz wartości związane z miłością i społeczną aktywnością. Zakład poprawczy jako miejsce izolacji i instytucja totalna, która narzuca pewne zasady postępowania, sprzyja przebudowie wartości. Należy mieć nadzieję, że badani wychowankowie pomimo tego, gdzie są i w jakich warunkach przyszło im spędzić pewien okres swojego życia, znajdą czas na moment refleksji nad swoim dotychczasowym postępowaniem.

Bibliografia

- Aondo-Akaa G., Masłowska M., Pająk K. (2018). Ważne, żeby się dobrze żyło. Młodzież z lekką niepełnosprawnością intelektualną o sobie, swoich wartościach i marzeniach. *Edukacja humanistyczna*, 2, s. 105–116.
- Barłóg K. (2008). *Wspomaganie rozwoju dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w różnych formach edukacji wczesnoszkolnej*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Borowicz R. (1980). *Plany kształceniowe i zawodowe młodzieży oraz ich realizacja*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Instytut rozwoju wsi i rolnictwa.
- Giryński A. (1996). *Wartości w świecie młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie*. Białystok: Agencja Usługowa Wydawnicza Erbe.
- Górnicka B. (2004). *Plany życiowe młodzieży z lekkim upośledzeniem umysłowym*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Jarmoch E. (2010). Rodzina środowiskiem kształtowania wartości. W: M. Dyrda, A. W. Świdorski (red.), *Rozwój osobowy a system wartości ucznia*. Siedlce: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, s. 192–200.
- Kołaczkowski B. (2012). Wartości i orientacje wartościujące u wychowanków schroniska. *Opieka, wychowanie, terapia*, 1–2, s. 22–32.
- Kozłowski P. (2016). *Wartości, cele i plany życiowe młodzieży nieprzystosowanej społecznie*. Kraków: Wydawnictwo Impuls.
- Łukaszewicz Ł. (1973). *Aspiracje wielkomiejskiej młodzieży robotniczej pochodzenia wiejskiego*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Magda E. (2007). Aksjologiczne komponenty strategii readaptacyjnych sprawców przestępstw. W: B. Skafiriak (red.), *Pomoc postpenitencjarna w kontekście strategii działań resocjalizacyjnych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, s. 21–30.
- Majchrzyk Z. (2014). *Nieletni i świadek w sądzie*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.
- Minczakiewicz E. (2007). Agresja jako skutek deprywacji potrzeb i rozluźnienia więzi w rodzinie w kontekście niepełnosprawności intelektualnej jej członków, *Człowiek – niepełnosprawność – społeczeństwo*, nr 2, s. 71–108.

- Pactwa B. (2011). *Plany życiowe oraz aspiracje edukacyjne i zawodowe uczniów szkół ponadgimnazjalnych na obszarze Górnośląskiego Związku Metropolitalnego*. Tychy: Śląskie Wydawnictwa Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych.
- Perchla-Włosik A. (2012). *System wartości i współczesne trendy oraz zachowania konsumpcyjne społeczności wielkomiejskiej na przykładzie mieszkańców Wrocławia*. Lubin, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT.
- Tyłuś U. (2010). Kształtowanie systemu wartości uczniów w warunkach środowiska wiejskiego. W: M. Dyrda, A.W. Świderski (red.), *Rozwój osobowy a system wartości ucznia*. Siedlce: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, s. 48–70.
- Wolska-Długosz M. (2012). *Aspiracje edukacyjne i zawodowe licealistów pochodzących z rodzin dotkniętych bezrobociem*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.